

Оља Р. ПЕРИШИЋ*
Università di Torino

Оригинални научни рад
Примљен: 15. 10. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

ЕНЦИКЛОПЕДИЈСКЕ ОДРЕДНИЦЕ У ИТАЛИЈАНСКОМ ПРЕВОДУ РОМАНА *ИСЛЕДНИК* ДРАГАНА ВЕЛИКИЋА

Италијански превод романа *Иследник* Драгана Великића објављен је 2021. године за издавачку кућу Keller под насловом *Il quaderno scomparso a Vinkovci*. Преплитање личног и колективног у кретању кроз различите временске и просторне координате овог псеудо-конфесионалног аутобиографског романа (Живановић 2015) представља поприличан преводилачки изазов. Осим уобичајених проблема на формалном, семантичком, стилском нивоу, наилазимо на читав низ енциклопедијских одредница географске, историјске, књижевне природе које је неопходно изместити ван културно-језичких граница оригиналног текста. Полазећи од Ековог појма културне енциклопедије (1992) који обухвата не само језик, већ и мрежу свих претходних интерпретација текста у оквиру различитих култура, поставља се питање експликације ових садржаја у односу на личну енциклопедију, односно предзнање циљне групе читалаца преведеног текста. Почев од самог наслова који је измењен у преводу (*Свеска изгубљена у Винковцима*), разматраће се не само ефикасност преводилачких техника које би омогућиле читаоцу препознавање ових елемената већ и њихов значај у интерпретацији различитих наративних слојева романа.

Кључне речи: енциклопедија, *Иследник*, превођење, географија, дијахронија.

1. Увод

Роман *Иследник* Драгана Великића (2016) у преводу Естере Миочић преведен је на италијански језик 2021. године. Специфичност овог романа са преводилачке тачке гледишта састоји се у богатству енциклопедијских одредница у дијахронији, посебно оних географске и културолошке природе. У свом основном значењу енциклопедија представља скуп специфичних знања и веровања једног народа (Бацанела 2005) тј. све оне семантичке и културне

* olja.perisic@unito.it; <https://orcid.org/> <https://0000-0002-1219-862X>

специфичности које се посебно уочавају у преласку са једног на други језички и културни систем. У процесу превођења измештање полазног културног простора у другу језичку и културну средину знатно отежава преводилачки задатак који је већ сам по себи захтеван на формалном, семантичком и стилском нивоу. Да бисмо боље разумели комплексност преводилачког захвата, поћи ћемо од Ековог појма културне енциклопедије (Еко 1992) који обухвата низ језичких конвенција које нису ограничене синтаксичким и семантичким факторима, већ су део личне културне компетенције говорника. Идеални читалац, тзв. читалац „модел”, у циљу интерпретације текста активира сва своја енциклопедијска знања (*background knowledges*, Мацолени/Менин 2011) која, како Еко примећује, нису нужно у складу са оним што је аутор заиста желео да пренесе (Еко 2010). У основи овог проблема је неусклађеност између енциклопедије аутора и енциклопедије читаоца полазног и циљног текста. Скајт (2008) подвлачи да у случају оптималне енциклопедијске конгруентности између аутора и читаоца доминира имплицитност садржаја, док је у случају неконгруентног читаоца неопходно експлицирање садржаја у циљу успешне комуникације. Овде се посебно мисли на интертекстуалне садржаје и неопходност њихове експликације чак и у случају нативних говорника, имајући у виду да енциклопедијско предзнање нпр. у дијахронији није уједначено код свих циљних група читалаца¹. С обзиром на асиметричност језичких и културних система преведени текст не може да опонаша у свим аспектима своју оригиналну верзију, те се поставља питање доживљаја текста од стране две језички и културолошки различите групе читалаца. У разматрању проблема енциклопедија у преводу треба имати у виду поделу на антрополошке (Скајт 2008) тзв. универзалне енциклопедије², које се тичу човека и његовог односа према свету и појединачне, специфичне енциклопедије припадника једног заједничког културног и/или језичког простора (Бачанела, 2005). До сада је било речи о три основна актера у процесу читања једног књижевног дела, тј. о аутору, читаоцима оригиналног текста и текста у преводу. Међутим, у процесу измештања различитих енциклопедијских одредница у нови културно-језички простор мора се нагласити кључна улога преводиоца и његове/њене личне енциклопедије која би омогућила препознавање оба језичко-културолошка контекста, полазног и циљног. Преводилац мора да буде у стању да осети и разуме све конотације полазног текста и да у исто време има способност прилагођавања енциклопедијских садржаја, у циљу преношења атмосфере која ће активирати бар део асоцијација првобитно намењених читаоцу полазног текста (Скајт 2008).

¹ Мацолени (2011) наводи пример локалитета Њугејт (Newgate) из приповетке Чарлса Дикенса *Night Walks* (1853) које савремени читалац неће нужно довести у везу са некадашњим затвором јер се ради о значењу у дијахронији, које није довољно познато чак ни савременим читаоцима оригиналног текста.

² Бавећи се темом хетеротопија Миленковић (2015: 102) наглашава да је готово немогуће говорити о културној универзалности јер „културе се природно разликују и та је различитост услов могућности превођења”.

2. Временске и географске координате романа *Иследник*

На самом крају претходног Великићевог романа *Бонавиа* (2015) налазимо индицију и најаву романа *Иследник*. Наиме, у последњем поглављу овај роман посвећен је настојању аутора да расветли неке од енигми које су га мучиле од најранијег детињства, а везане су за упознавање родитеља и његов долазак на свет. Ако полазимо од претпоставке да је граница између аутобиографије и фикције често веома нестабилна (Лето 2013), овај роман се може читати као својеврсна „псеудоконфесионална аутобиографија или псеудоаутобиографска фикција” (Живановић 2016). Главни догађај око којег се одвија радња је нестанак мајчине свеске из вагона воза на станици у Винковцима, на путу Београд–Пула, у којој је она брижно бележила географију својих путовања. Нестанак ове свеске може се довести у везу са мајчином деменцијом и нестабилношћу њеног памћења које се губи у неким личним колосецима, често ван главног пута стварних догађаја. Прошлост и садашњост коегзистирају у овом роману, у којем протагониста пролази кроз својеврсна временска врата³, *sliding doors*, (Лето 2013), путује кроз простор и време покушавајући да преброди страх од губитка памћења и деменције. Управо је географски простор гаранција очувања сећања и временског континуитета јер његово напуштање има као ефекат заборав (*the spatio-temporal concept of memory*, Марот Киш 2022: 180). Писац креира својеврстан калеидоскоп сећања (Живановић 2015), у којем је доминантна лична прича протагонисте и однос са мајком, која паралелно тече уз причу о Лизети као кључном лику у роману. Низ географских одредница и координата преплиће се без прецизног хронолошког реда, прошлост постоји захваљујући садашњости која садржи свест о прошлим догађајима и кроз чију просторно-временску призму појединац функционише и формира сопствени идентитет (Марот Киш, 2022: 182).

Гавинели, Пирас и Танка пореде посао преводиоца са пројекцијама и мапирањем картографа који исцртава редуковану верзију оригиналне територије, која мора бити математички прецизна не би ли омогућила сналажење у простору, али у којој се неумитно губе многобројни детаљи (Гавинели и др 2021. Питање је, може ли се преводилац потпуно или делимично идентификовати са читаоцем полазног и циљног текста и да ли је неопходно да садржај ова два текста буде на исти начин примљен и интерпретиран од стране обе групе читалаца. У наредном делу рада покушаћемо да дођемо до одговора на ова питања кроз анализу превода романа са посебним освртом на оне елементе који су, почев од самог наслова, „изгубљени у преводу”.

³ Ради се о метафори врата као граничног простора између сећања и заборав (Марот Киш 2022: 177).

3. Анализа превода

Феномен „изгубљеног у преводу” уочавамо већ у наслову овог романа, што није неуобичајена пракса издавача који могу да одлуче да промене оригинални наслов да би га прилагодили циљној публици. Илустративни примери ове праксе у преводима са српског на италијански су романи *Ситничарница код срећне руке* Горана Петровића у преводу *Шездесет девет фиока*⁴, или *Смрт је непровјерена гласина* Емира Кустурице преименована у *Где сам ја у овој причи*⁵. Преводаца Кустуричиног романа Аличе Пармеђани се у једном интервјуу осврће на овај аспект да би истакла да се радило о одлуци издавача са којом се она није слагала⁶. Значај оригиналног наслова у случају романа *Иследник* може се уочити почев од дефиниције саме лексеме у *Речнику Матице српске*: „онај који спроводи истрагу, врши ислеђење”, док је у српско-италијанском двојезичном речнику (Деановић/Јернеј 1994) преведена као „*indagatore, inquirente*” (истраживач, инквизитор). Даљом претрагом може се утврдити учесталост различитих превода у паралелном корпусу *SerbItaCor3_sr* (Крстев, Станковић 2023) где налазимо 105 резултата ове лексеме са следећим преводима: *investigatore* (18), *inquirente* (21), *indagatore* (1), *giudice istruttore* (25⁷), *commissario* (1), *titolare dell'inchiesta* (1), *ispettore* (8), *inquirente* (24). Сви преводи односе се на службену дужност и професију, и ни у једном случају се не ради о метафоричној употреби ове речи. Интересантно је осим тога да се у самом роману реч појављује само једном у реченици: „Искусни иследник кренуо би од обијеног вагона” (2015: 100) која у преводу гласи: „Un investigatore esperto partirebbe da quel vagone scassinato” (2021: 113–114).

Уколико консултујемо једнојезични корпус *SrpKor 2021* (Крстев/Станковић 2023) са придевом у левом контексту добијамо 127 резултата, од којих придев „прикривени” налазимо у 62 примера, дакле у 43 одсто од укупног броја резултата. Тајност задатка само делимично одговара улози у којој се метафорично налази протагониста романа, но сам превод „*investigatore*” пренео би исту нијансу значења везану за истрагу која би могла да заинтригира читаоца и наведе на помисао да се ради о специфичном жанру.

У мајчиној изгубљеној свесци била су похрањена имена свих градова и хотела у којима је током живота боравила, писац их извлачи из заборавља те смо током читања преплављени топонимима, од забачених провинцијских градова, преко историјских, тренутно заборављених квартова, до трговина, улица, ресторана и гробља, али питање је да ли ће просечни читалац умети да се оријентише и препозна њихов хетеротопијски карактер („Обилазим, у

⁴ Goran Petrović, *Sessantanove cassette*, Milano, Ponte alle grazie, (2004), у преводу Дуње Бадњевић.

⁵ Emir Kusturica, *Dove sono in questa storia*, Milano, Feltrinelli (2011), у преводу Аличе Пармеђани.

⁶ A. Parmeggiani, *Dove sono in questa storia*, La nota del traduttore, 2 marzo 2019, <https://lanota-deltraduttore.it/it/articoli/la-nota-del-traduttore/romanzo/dove-sono-in-questa-storia>

⁷ Овај резултат није узет у обзир јер се ради о деноминацији којом се означава један од учесника дијалога а која претходи свим његовим репликама.

мислима, места која су моји родитељи тек успут помињали. Мапе њихових живота пре познанства. Читава једна географија у оставштини”, 2015: 65). Могла би се исписати географска карта свих локалитета на која наилазимо у роману, међу којима Пула, град пишчевог детињства и одрастања којем се враћа у готово свим својим делима, заузима централно место⁸. Писац исцртава мапу града следећи своја сећања од Гупчеве и Кандлерове улице преко околних плажа, Валкане, Гортанове увале, Рибарске колибе, Златне стене, Веруде („Мама је највише волела Стоју”, 2015: 14). Једна од кардиналних тачака је Каштел на којем је „пушио прве цигарете” са друговима из разреда, „подно Каштела” шетају „даме у годинама” уским пролазима и стубиштима старог града, а Гупчева улица у којој живи Лизета налази се „на другом спрату куће подно зидина Каштела”. Током својих шетњи кроз сећања мења перспективу, понекад посматра Каштел „сасвим горе, у средишту паукове мреже” или пак „стоји на Каштелу и гледа у двориште *Виле Марије*”, сећајући се мириса ловора „са високог зида према Каштелу”.

Каштел се губи у преводу због порекла саме речи која је италијанизам али се свакако могла задржати у оригиналу. Уколико су у случају „скалина” („када се на путу до школе спуштам скалинама према Првوماјској улици”, 2015: 30) стандардизација и поједностављивање оправдани („scendo le scale verso via Prvomajska”, 2021: 35), не може се исто рећи за Каштел јер се ради о називу тврђаве који се на тај начин изгубио у преводу („alle pendici del castello”, 2021: 34; „mi sono ritrovato al castello”, 2021: 38).

У истом контексту „градина Хистра” (2015: 31) у преводу је преведена истом лексемом („castello Histra”, 2021: 36), требало је међутим прецизирати да се у овом случају ради о „утврђењу” или „остатку, рушевинама града”⁹, чији би прецизнији превод био *citta fortificata*.

Нижу се локалитети (Солун, Анкона, Беч, Трст, Ровињ, Црвени оток) које протагониста као дечак по први пут упознаје преко фотографија у стану мамине пријатељице Лизете, а који представљају алтернативни топос меморије који он проживљава на индиректан начин преко њених сећања и прича (Марот Киш, 2022: 187). Лизета је за протагонисту мајка коју је потајно желео да има:

Маштао сам о мајци као што је Лизета. Да онај зид у Лизетиној соби буде моје порекло. Седам дана које сам провео са Лизетом, док су мама и сестра биле у Загребу, памтим као оазу слободе. Без тескобе и запта. То се уписало дубоко у мени, сазнање да живот може бити тако безбрижан (2015: 82).

Солун је кључни град у Лизетиним сећањима у којем је њен прадеда, Италијан из Анконе Амброђо Бенедети, отворио први европски хотел „Ksenodohion Benedetti”. Значај овог топонима види се и по броју појављивања:

⁸ Пула је за писца „парадигма града”, град-интервал, град странаца (фурешти) који су у пролазу (Лето 2013, 2015).

⁹ Градина: 1а. Остатак града, замка; б. археол. Претпостављено утврђење смештено на каквој важној обрамбеној тачки; 2. археол. од град а. средњовековни каштел или његове рушевине; б. прави град, са свим обиљежјима, цватући град (*Хрватски језички портал*, <https://hjp.znanje.hr/>).

вања у роману (84) који је готово изједначен са Пулом (91), два града дакле заузимају централно место у роману. Управо у Солуну аутор-протагониста долази на идеју да напише роман *Иследник*:

Тек што сам био изашао из једног другог хотела, тачније из романа Бонавиа, у којем је тај хотел место где се прича завршава, и где је вероватно зачет мој живот. Још увек су у мени обриси кулиса међу којима сам провео четири године пишући Бонавију. Стигавши у Солун хтео сам да што пре потиснем сав тај материјал који је и даље усмеравао мисли уходаним путањама, где су чекале познате ситуације. Жудео сам за другачијим импресијама и спознајама, да полако трасирам терен следећег романа. Па, иако нисам имао чак ни слутњу шта би то могло да буде, нисам сумњао да ће се сиже у једном часу појавити (2015: 78–79).

У Лизетиним причама о Солуну главни јунак открива Бешинарске вртове (*giardini Beshchinar*) у којима се она као дете играла. Праћењем начина претраге самог аутора („Сумњајући одавно у све што мајка изговара, проверавам баштована на Гуглу”) преко најпознатијег веб претраживача, добијају се само цитати из Великићевог дела који не дају одговор на питање. Након транскрипције овог локалитета на грчки језик Μλεχτινάρι отвара се могућност консултовања странице Википедије на грчком преко које се долази до информације да се ради о историјском делу Солуна, чије име потиче од турског „пет платана” (*beş* – пет, *çinar* – платан), познатом по парку који је од 1920. године популарно место за разоноду житеља овог града („недељне шетње Бешинарским вртovima, возња трамвајем од царинарнице до Беле куле, гужва на Капани пијаци, поподнева у музичкој школи у Улици Кускура”). С обзиром на комплексност претраге која је неопходна да би се дошло до ове информације, било је корисно унети фусноту у превод не би ли се донекле олакшало разумевање ових садржаја италијанском читаоцу, који је већ по питању домаћих топонима у неповољнијем положају у односу на читаоца оригиналног текста.

На примедбу Лизете која је задивљена познавањем градова протагонисте он одговара: „Не памтим ја само градове” (2015: 35), те тако сазнајемо да су и лична имена још једна од његових опсесија. Наиме, сећа се насумичног низа имена на металној плочици поред улазних врата зграде у којој је као дете становао, али и својих школских другова („Презиме, па име, како то већ у школском дневнику стоји”, 2015: 63). Иза низа имена која следе крију се националне и социјалне разлике, имплицитне за читаоца оригиналног текста, али већина од њих је изгубљена у преводу: Хрз Авдо са бројном породицом из Санцака у чијој кући се „ходило у чарапама” (2015: 62), Баф Мирела, Бућан Бошко, Сутон Долорес, Росанда Денис, Рекјато Серђо, Питон Весна, Пугар Горан, „Марино Сторели, чија породица није оптирала у Италију након одласка англо-америчке управе” (2015: 62), сестре Алфреди којима је отац био Мађар (осталима не наводи националност).

Памћење југословенске стварности у којој је одрастао послужиће му након распада земље за дешифровање читаве једне епохе „на основу утисака архивираних у памћењу” (2015: 62). Што се тиче ових садржаја аутор је свестан тешкоће превођења дијахронијски маркиране лексике: „Непреводивост појмова једне епохе најбољи је доказ њене аутентичности. Свако време има

свој мирис” (2015: 38). Ова констатација може се лако утврдити и проверити и у случају превода овог романа на италијански језик где се примећује поједностављивање, често путем елиминисања (а) или непрецизног превода (б):

а)

суморне излоге са конфекцијском робом¹⁰ – vetrine buie (2015: 25, 2021: 30)

На кофере без точкова. (2015: 25, 2021: 30)

из оближњег ресторана друштвене исхране Сљеме – del ristorante Sljeme di fianco (2015: 38, 2021: 44)

б)

mlečne restorane – latterie¹¹ (2015: 25, 2021: 30)

низовима гоблена по зидовима – serie di gobelin¹² appesi alle pareti (2015: 66, 2021: 75)

комунистичке гоље – comunisti poveracci¹³ (2015: 60, 2021: 68)

Што се тиче конкретних преводилачких стратегија, у целом тексту преовлађује одомаћивање путем елиминације (а), транскрипције (б) и ретких текстуралних глоса (в).

а)

То смо Ђорђо и ја у Трсту¹⁴ – Io e Giorgio disse (2015: 69, 2021: 78)

као да си на Храдчанима – a momenti sembrava di stare nel centro di Praga (2015: 20, 2021: 24)

открио сам ону неутуђиву територију у себи самом – ho scoperto quel territorio intangibile (2015: 52, 2021: 59)

Prevoze isključivo rasuti teret (2015: 56, 2021: 64)

б)

На Ержебет Копуту – Su boulevard Erzsébet (2015: 25, 2021: 30)

Хотел Белви – *Hotel Bellevue* (2015: 24, 2021: 29)

Хотел Мајестик – Hotel Majestic (2015: 262, 2021: 292)

в)

И онда, онако успут, помене да се пред Рашом аутобус покварио – A un certo punto, come se non avesse importanza, ricordò che durante il viaggio di ritorno a Fiume, poco prima di Raša¹⁵, il pullman aveva avuto un guasto (2015: 46, 2021: 52-53)

Сви који су тамо ратовали зову се солунци – Che persone come lui venivano chiamati i *solunci*, i *veterani di Salonicco* (2015: 35, 2021: 40)

У прилог тези да је доминантна преводилачка стратегија одомаћивање иде и податак да је у целом роману приметан веома мали број фуснота¹⁶, од којих је већина библиографске природе (стр. 59, 88, 108, 154). Само две фус-

¹⁰ Подвучени делови су елиминисани у преводу.

¹¹ *Latterie* означава фабрику или продавницу млека.

¹² *Gobelin* је врста фино тканог платна, који се одликује сложеним дизајном и често користи као зидна декорација.

¹³ У оригиналу овај израз има негативну конотацију, те је са функционално-прагматичне стране превод непрецизан.

¹⁴ Подвучени део је изостављен у преводу.

¹⁵ Подвучени део је интертекстуална глоса којом се прецизира положај места Раше и олакшава праћење радње читаоцу преведеног текста („током повратка на путу за Ријеку”).

¹⁶ Овај податак може се упоредити са романом *Сабо је стао* Ото Хорвата, у преводу Љиљане Бањанин (Oto Horvat, *Sabo si è fermato*, Stilo editrice, 2020), који броји 37 фуснота или романом

ноте су културолошке природе. С обзиром на то да се и у преводу претходног Великићевог романа (*Бонавиа*) уочава потпуно одсуство фуснота, могуће је закључити да се ради о политици и стилу издавачке куће или саме преводитељке.

гибаница (стр. 66)

(pronuncia: „ghibanizza”), una specie di torta salata con pasta filo e ricotta

чика Јова Змај – *zio Jova Zmaj*

Jovan Jovanović Zmaj (Novi Sad, 1833-Sremska Kamenica, 1904), poeta, autore di numerose filastrocche per bambini.

Закључак

У раду смо се бавили анализом превода енциклопедијских одредница у роману *Иследник* Драгана Великића, са фокусом на топониме и културолошки обојену лексик у дијахронијском контексту који су на директан или индиректан начин повезани са аутором-протагонистом. Писац урања и израња из једне у другу епоху, прелазећи из једне у другу географску координату, што покреће питање у којој мери је читалац циљног текста свестан овог вишеслојног путовања. Српски топоними и њихов значај у интерпретацији романа првенствено су усмерени на домаћег читаоца, који ће лако препознати одреднице локалне природе, имајући у виду, у ширем смислу, цео географски простор бивше Југославије. Насупрот томе, читалац превода ослања се на своју личну енциклопедију и могућност самосталног истраживања ових појмова. Присуство топонима које протагониста индиректно доживљава кроз Лизетине приче води читаоце ван регионалних граница и омогућава да осете атмосферу других простора и епоха, подједнако удаљених од читалаца како оригиналног, тако и циљног текста. Богатство топонима није могло да се избегне у преводу, међутим приметно је да је један део географских референци поједностављен и неутралисан. Ради се, дакле о стратегији одомаћивања чији је циљ приближавање изворног текста циљном читаоцу. У пракси италијанских издавачких кућа често се прибегава такозваном едитингу односно лекторисању већ преведеног текста и његовом завршном прилагођавању стилу и традицији издавача, што истовремено може одражавати и очекивања циљне читалачке публике. Наратор у улози иследника, са временско-просторне дистанце, исцртава менталне мапе како би оживео и сачувао успомене. Овај важан аспект изгубљен је у преводу наслова, који у оригиналу антиципира радњу романа. Уколико узмемо у обзир учесталост коришћења речи „иследник” у самом роману, измена у преводу може бити оправдана. Међутим, ако кренемо од енигме коју наслов ствара пре самог читања, а која може да заинтригира читаоца, јасно је да је овај аспект запостављен и изгубљен.

Важан део романа су садржаји везани за југословенску прошлост, од млечних ресторана и ресторана друштвене исхране до мултинационалних

школских средина, које у савременим постјугословенским „прочишћеним” срединама представљају зачудан елеменат за младе генерације читалаца. Истовремено читаоцу преведеног текста промаћи ће имплицитни садржаји овакве природе, који ће заувек остати изгубљени у преводу јер се тичу енциклопедијске (не)конгруентности између аутора и читалаца.

ИЗВОРИ

- Великић 2012:** Д. Великић, *Бонавиа*, Београд: Лагуна.
Великић 2016: Д. Великић, *Иследник*, Београд: Лагуна.
Великић 2021: D. Velikić, *Il quaderno scomparso a Vinkovci*, Rovereto: Keller editore.

ЛИТЕРАТУРА

- Бацанела 2005:** C. Bazzanella, *Linguistica e pragmatica del linguaggio. Un'introduzione*, Roma-Bari: Laterza.
Гавинели и др. 2021: D. Gavinelli, R. Piras, M. Tanca, Traduzioni come mappe, in *TRAlinea*, <https://www.intralinea.org/specials/article/2576>, 18.7.2024.
Еко 1992: U. Eco, *Interpretation and overinterpretation*, Cambridge: Cambridge University Press.
Еко 2010: U. Eco, *Lector in fabula*, Milano: Bompiani.
Крстев/Станковић 2023: C. Krstev, R. Stanković, Language Report Serbian, *European Language Equality: A Strategic Agenda for Digital Language Equality*, eds. Georg Rehm and Andy Way, pp. 203–206, Cognitive Technologies. Springer, Cham, https://doi.org/10.1007/978-3-031-28819-7_32
Лето 2013: M. R. Leto, Dragan Velikić tra Mitteleuropa e Mediterraneo, in *Acqua Alta*, S. Šeatović, M. R. Leto, P. Lazarević Di Giacomo (ur.), Institut za književnost i umetnost, Beograd, pp. 699–720.
Лето 2015: M. R. Leto, Navigazioni letterarie. L'immaginario marino di Dragan Velikić, *Studi Slavistici* xii: 119–138.
Марот Киш 2022: D. Marot Kiš, Spaces of Memory in Dragan Velikić's Novel *Investigator*, in *Reconsidering (Post-)Yugoslav Time. Towards the Temporal Turn in the Critical Study of (Post)Yugoslav Literatures*, A. Mijatović, B. Willems (Ed.), Brill, Leiden-Boston, pp. 173–190.
Мацолени/Менин 2011: M. Mazzoleni, R. Menin, Traduzione e conoscenze (non) condivise, *mediAzioni* 11, <http://mediazioni.sitlec.unibo.it>, 7.8.2024.
Мацолени 2011: M. Mazzoleni, Sulle diverse enciclopedie traduttive, in *Luo-ghi della traduzione: le interfacce: atti del XLIII Congresso internazionale di studi della Società di linguistica Italiana*, Verona, 24–26 settembre 2009, Roma: Bulzoni, pp. 29–39.

- Миленковић 2015:** И. Миленковић, Парадокси контекста: хетеротопије Мишела Фукоа, Београд: *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku*, Бр. 147, 100–114.
- Скајт 2008:** G. Skytte, Il concetto di enciclopedia e la traduzione, in A. Nesi e N. Maraschio (a cura di) *Discorsi di lingua e letteratura italiana per Teresa Poggi Salani*, Pisa: Pacini, 351–361.
- Живановић 2016:** В. Živanović, Teret intimnog prtljaga, Нови Сад: *Polja*, 497, pp. 189–194.

Olja R. Perišić

VOCI ENCICLOPEDICHE NELLA TRADUZIONE ITALIANA DEL ROMANZO
ISLEDNIK DI DRAGAN VELIKIĆ

Riassunto

La traduzione italiana del romanzo *Islednik* di Dragan Velikić è stata pubblicata nel 2021 dalla casa editrice Keller con il titolo *Il quaderno scomparso a Vinkovci*. L'intreccio tra il personale e il collettivo nel movimento attraverso diverse coordinate temporali e spaziali di questo romanzo autobiografico e pseudo-confessionale (Živanović 2015) rappresenta una sfida traduttiva considerevole. Oltre alle già note problematiche a livello formale, semantico e stilistico, sono presenti una serie di voci enciclopediche di natura geografica, storica e letteraria che è necessario trasferire oltre i confini culturali e linguistici del testo originale. Partendo dal concetto di enciclopedia culturale di Eco (1992), che comprende non solo la lingua ma anche la rete di tutte le interpretazioni precedenti di un testo all'interno di diverse culture, si pone la questione dell'esplicitazione di questi contenuti in relazione all'enciclopedia personale, ovvero alle conoscenze pregresse del gruppo target di lettori del testo tradotto. A partire dal titolo stesso, che è stato modificato nella traduzione, si esaminerà non solo l'efficacia delle tecniche traduttive volte a permettere al lettore di riconoscere questi elementi, ma anche la loro importanza nell'interpretazione dei diversi strati narrativi del romanzo.

Parole chiave: enciclopedia, *Islednik*, traduzione, geografia, diacronia.